

Рецензия

От проф. Вихра Крумова Миланова, дмн, Началник на Клиника по психиатрия, УМБАЛ „Александровска“

Съгласно заповед № Р-109-517/16.12.2025г. на Ректора на Медицински университет- Варна, и решение по протокол №1/23.12.2025 съм определена да изготвя рецензия по процедура за придобиване на образователната и научна степен «Доктор»

Дисертационен труд на тема: „Динамика на дигнозата при пациенти с първи психотичен епизод след употреба на психоактивни вещества“, представен за публична защита пред научно жури за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 7.1 Медицина, научна специалност „Психиатрия“ (03.01.20)

Автор на дисертационния труд е д-р Данко Тонев Аврамов, докторант към Катедра по психиатрия и медицинска психология на Медицински факултет при Медицински университет, Варна. Научен ръководител: доц. д-р Деян Хрусафов, дм, Катедра по психиатрия и медицинска психология, МУ, Варна

Актуалност и значимост на темата

Темата на представения дисертационен труд е изключително актуална и с висока научна и практическа значимост за съвременната психиатрия. Първият психотичен епизод представлява критичен момент в развитието на психотичните разстройства, а наличието на употреба на психоактивни вещества съществено усложнява диагностичния процес, терапевтичните решения и дългосрочната прогноза. В клиничната практика често възникват сериозни затруднения при разграничаването между първична психоза и психотично разстройство, индуцирано от вещества, особено в ранните етапи на заболяването.

На фона на нарастващата употреба на психоактивни вещества, включително канабис и стимуланти, проблемът за диагностичната динамика при първия психотичен епизод придобива не само клинична, но и значима обществено-здравна стойност. В този смисъл изборът на темата е напълно обоснован и съответства на приоритетните направления в съвременната психиатрична наука.

Кратки биографични данни

Д-р Данко Тонев Аврамов е завършил медицина в Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна (2019). От 2019 г. работи като лекар в УМБАЛ „Св. Марина“ – Варна. Асистент към Катедрата по психиатрия и медицинска психология при МУ – Варна в периода 2020–2025 г. Придобива специалност „Психиатрия“ през 2024 г. Научните му интереси са в областта на психофармакологията, биологичната психиатрия и психотичните разстройства. Автор е на научни публикации и доклади, свързани с психози и употреба на психоактивни вещества.

Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем от 149 страници и съдържа 60 фигури и 43 таблици и е изготвен в съответствие с изискванията на Медицински университет – Варна за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. Той е логично структуриран и включва увод, обстоен литературен обзор, ясно формулирани цели, задачи и хипотези, адекватно описани материали и методи, подробно представени резултати, задълбочено обсъждане, изводи и формулирани научни и научно-приложни приноси.

Литературен обзор

Литературният обзор е подробен, систематизиран и критично анализиран. Представени са основните исторически и съвременни концепции за психозата, както и актуалните класификационни системи (ICD-10, ICD-11, DSM-5). Специално внимание е отделено на психотичните разстройства, свързани с употребата на психоактивни вещества, както и на диагностичните и прогностичните трудности при първия психотичен епизод.

Положително впечатление прави включването на българския принос в учението за психозите, което показва уважение към националната психиатрична школа и задълбочено познаване на предмета. Литературният обзор създава стабилна теоретична основа за формулиране на целите и хипотезите на изследването.

Цел, задачи и хипотези

Целта на дисертационния труд е ясно и конкретно формулирана – да се проследи динамиката на диагнозата при пациенти с първи психотичен епизод в зависимост от наличието на употреба на психоактивни вещества. Поставените задачи и работни хипотези са логически обосновани, последователни и напълно съответстват на основната цел на изследването.

Материали и методи

Използваният методологичен подход е адекватен и съобразен със съвременните изисквания за клинични психиатрични изследвания. Изследвани са две съпоставими групи пациенти с първи психотичен епизод – с и без употреба на психоактивни вещества. Прилагани са валидирани клинични инструменти и стандартизирани методи за оценка на симптоматиката и функционалното състояние. Статистическата обработка на данните е коректна и позволява надеждна интерпретация на резултатите.

Резултати и тяхното обсъждане

В представения дисертационен труд резултатите от проведеното изследване са разработени подробно и последователно, като ясно отразяват поставените цели и проверяват формулираните хипотези. Авторът анализира данните от две съпоставими групи пациенти с първи психотичен епизод – с и без употреба на психоактивни вещества, което позволява

надеждна оценка на влиянието на употребата на ПАВ върху клиничната картина, диагностичната стабилност и функционалния изход.

Още при първоначалната хоспитализация се очертават съществени различия между двете групи. Пациентите с употреба на психоактивни вещества са с по-ранен дебют на психотичната симптоматика, по-често са мъже и демонстрират по-ниско социално и професионално функциониране. Клиничната картина при тях се характеризира с доминиране на позитивни психотични симптоми с висока интензивност и остро начало, често съчетани с психомоторна възбуда и поведенческа дезорганизация. Тази симптомна вариабилност затруднява първоначалната диагностична оценка и обяснява по-честото поставяне на диагнози от типа психотично разстройство, индуцирано от вещества или некласифицирана психоза.

За разлика от това, пациентите без употреба на ПАВ демонстрират по-хомогенна клинична картина, с по-постепенно начало и по-ясно изразени негативни симптоми още в ранния етап на заболяването. Тези особености създават предпоставки за по-голяма диагностична стабилност още от първия контакт със здравната система.

Най-съществен принос на дисертационното изследване представлява проследяването на диагностичната динамика в рамките на двугодишен период. Получените резултати убедително показват, че в групата с употреба на психоактивни вещества се наблюдава значително по-висока честота на промяна на първоначалната диагноза. При част от пациентите, първоначално диагностицирани с психоза, индуцирана от ПАВ, в хода на проследяването се установява персистиране на психотичната симптоматика и оформяне на клинична картина, отговаряща на разстройства от шизофрениния или афективния спектър. Това наблюдение подкрепя концепцията за психоактивните вещества като отключващ, но не и единствен етиологичен фактор, действащ върху индивиди с подлежаща биологична уязвимост.

Обратно, в контролната група без употреба на вещества диагнозата в повечето случаи остава стабилна във времето, като клиничният ход е по-предсказуем и по-добре отговаря на класическите описания на първичните психотични разстройства. Тази разлика между двете групи е едно от най-убедителните доказателства за влиянието на ПАВ върху диагностичната несигурност при първия психотичен епизод.

Анализът на симптоматиката чрез скалата PANSS допълва тези наблюдения. И в двете групи се отчита статистически значимо редуциране на позитивните симптоми в хода на лечението, като подобрието е по-изразено при пациентите с употреба на ПАВ, вероятно поради първоначално по-високата им тежест. В същото време негативните симптоми се оказват по-устойчиви, особено в контролната група, което съответства на утвърдените данни за хроничния им характер и по-ограничен терапевтичен отговор.

Функционалната оценка чрез GAF показва, че въпреки общата тенденция към подобриение, пациентите с употреба на психоактивни вещества остават с по-ниско ниво на социално функциониране през целия период на проследяване. По-ниските функционални показатели корелират с по-чести хоспитализации, по-тежка клинична симптоматика и по-нестабилна

диагноза, което подчертава комплексното и неблагоприятно въздействие на употребата на ПАВ върху дългосрочния изход.

Корелационните анализи допълнително потвърждават тези изводи, като разкриват значими връзки между тежестта на психотичните симптоми, функционалния дефицит и употребата на вещества. Особено показателна е връзката между продължителността на употребата на ПАВ и по-ранния дебют на психозата, което съответства на съвременните невробиологични и епидемиологични модели.

В обобщение, резултатите от дисертационния труд са убедителни, добре аргументирани и ясно демонстрират, че употребата на психоактивни вещества е свързана с по-изразена диагностична нестабилност, по-сложен клиничен ход и по-неблагоприятен функционален изход при пациенти с първи психотичен епизод. Те имат съществено значение както за клиничната практика, така и за формирането на стратегии за дългосрочно проследяване и терапия.

Изводи

На основата на проведеното клинично и проследяващо изследване авторът достига до ясни, логически обосновани и клинично значими изводи, които потвърждават първоначално формулираните цели и хипотези. Резултатите убедително показват, че употребата на психоактивни вещества оказва съществено влияние върху клиничната изява, диагностичната стабилност и функционалния изход при пациенти с първи психотичен епизод.

Един от основните изводи на дисертационния труд е, че пациентите с първи психотичен епизод и употреба на психоактивни вещества се характеризират с по-ранен дебют на заболяването, по-остро начало и по-изразена позитивна психотична симптоматика. Тази клинична картина води до по-голяма диагностична несигурност в началния етап и до често поставяне на временни или неспецифични диагнози.

Проследяването във времето ясно показва, че диагностичната нестабилност е значително по-висока при пациентите с употреба на психоактивни вещества. При съществена част от тях първоначалната диагноза се променя в хода на наблюдението, като в някои случаи се установява трансформация към разстройства от шизофрения или афективния спектър. Този извод подкрепя концепцията, че психоактивните вещества често действат като отключващ фактор при лица с подлежаща биологична или психосоциална уязвимост, а не като единствен етиологичен агент.

В контролната група без употреба на психоактивни вещества диагнозата в по-голямата част от случаите остава стабилна, а клиничният ход е по-предсказуем. Това потвърждава значението на употребата на вещества като фактор, който усложнява не само клиничната картина, но и дългосрочното диагностично планиране.

Анализът на симптоматиката показва, че въпреки добрия терапевтичен отговор по отношение на позитивните симптоми, негативните симптоми и функционалните дефицити

се оказват по-устойчиви във времето. Това е особено изразено при пациентите с употреба на психоактивни вещества, при които социалното и професионалното функциониране остава по-ниско дори след редукция на остри психотични прояви.

Важен извод от изследването е и установената връзка между употребата на психоактивни вещества, по-честите хоспитализации и по-неблагоприятния функционален изход. Това подчертава необходимостта от интегриран терапевтичен подход, включващ не само антипсихотично лечение, но и целенасочена работа върху зависимостта и социалната рехабилитация.

В обобщение може да се заключи, че първият психотичен епизод в контекста на употреба на психоактивни вещества представлява хетерогенно клинично състояние с повишен риск от диагностична нестабилност и неблагоприятен дългосрочен изход, което налага продължително клинично проследяване и регулярна диагностична преоценка.

Научни и научно-приложни приноси

Представеният дисертационен труд притежава ясно изразени научни и научно-приложни приноси, които имат значение както за теорията, така и за клиничната практика в областта на психиатрията.

Научният принос на изследването се изразява преди всичко в систематичния анализ на диагностичната динамика при първи психотичен епизод в зависимост от употребата на психоактивни вещества, проведен върху българска клинична популация. Подобни дългосрочни проследяващи изследвания са сравнително редки в национален контекст, което придава допълнителна стойност на получените резултати.

Съществен принос представлява идентифицирането на клинични и прогностични фактори, свързани с промяна на първоначалната диагноза, като възраст на дебют, вид и продължителност на употребата на психоактивни вещества, тежест на позитивната симптоматика и ниво на функционално състояние. Тези данни допринасят за по-доброто разбиране на хетерогенността на първия психотичен епизод.

Научно-приложният принос на труда се изразява в практическите насоки, които могат да бъдат изведени за клиничната работа. Резултатите подчертават необходимостта от предпазливост при поставянето на окончателна диагноза в ранния етап на психозата, особено при наличие на употреба на психоактивни вещества. Авторът аргументира значението на продължителното проследяване и регулярната диагностична преоценка като част от добрата клинична практика.

Допълнителен принос представлява акцентът върху значението на функционалната оценка и социалното функциониране като ключови показатели за дългосрочния изход. Това разширява традиционния фокус върху симптоматиката и насочва вниманието към качеството на живот и социалната адаптация на пациентите.

В заключение може да се отбележи, че дисертационният труд допринася за обогатяване на познанията относно първия психотичен епизод, влиянието на психоактивните вещества върху неговия ход и диагностична динамика, и предлага практически приложими изводи за клиничната психиатрична практика.

Препоръки за бъдещи изследвания

Независимо от безспорните научни и практико-приложни качества на представения дисертационен труд, могат да бъдат направени някои препоръки, които имат по-скоро уточняващ и насочващ характер за бъдещи изследвания и не засягат основната стойност на изследването.

На първо място, периодът на проследяване от две години, макар и напълно адекватен за целите на настоящото изследване, би могъл да бъде разширен в бъдещи проучвания. По-дългосрочното наблюдение на пациентите с първи психотичен епизод, особено в контекста на употреба на психоактивни вещества, би позволило по-прецизна оценка на диагностичната стабилност и на риска от хронифициране на психотичното разстройство. Това би имало значение и за по-точното разграничаване между преходни психотични състояния и трайно формирани психични разстройства.

Като препоръка може да се посочи и възможността за по-детайлно разграничаване на отделните групи психоактивни вещества и техния специфичен ефект върху клиничната картина. Въпреки че настоящото изследване обосновава разглежда употребата на ПАВ като общ рисков фактор, бъдещи проучвания биха могли да задълбочат анализа по отношение на канабис, стимуланти и комбинирана употреба, с оглед на различните им психопатологични и прогностични характеристики.

От клинична гледна точка може да се препоръча по-силен акцент върху терапевтичните и рехабилитационните стратегии, насочени към пациентите с коморбидна употреба на психоактивни вещества. Представените резултати ясно показват, че тази група пациенти остава с по-ниско функционално ниво и по-висок риск от повторни хоспитализации, което обосновава необходимостта от интегрирани терапевтични програми.

В заключение, направените препоръки не намаляват научната и практическа значимост на дисертационния труд. Напротив, те очертават възможности за неговото надграждане и за развитие на бъдещи научни изследвания в областта на първия психотичен епизод и влиянието на психоактивните вещества.

Заклучение

Представеният дисертационен труд е завършено, самостоятелно и научно значимо изследване, което напълно отговаря на изискванията на Медицински университет – Варна за присъждане на образователната и научна степен „доктор“. Авторът демонстрира задълбочени теоретични знания, клинична компетентност и способности за научна работа.

С оглед на гореизложеното, убедено предлагам на д-р Данко Тонев Аврамов да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност „Психиатрия“.

Рецензент:

Заличено на основание чл. 5,
§1, б. „В“ от Регламент (ЕС)
2016/679

Проф. Вихра Миланова, дмн

02/02/2026г